

Szpilczyński, Stanisław

Zjazd polskich historyków medycyny

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 2/4, 755-759

1957

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ZJAZD POLSKICH HISTORYKÓW MEDYCYNY

Staraniem Polskiego Towarzystwa Historii Medycyny w dniach 10—14 czerwca br. odbył się w Warszawie i Krakowie (ostatni dzień) pierwszy powojenny — a ósmy z kolei — Zjazd Polskich Historyków Medycyny. Zjazd ten sprawił wiele miłych rozczarowań zarówno gospodarzom, jak i licznym gościom, zwłaszcza z zagranicy. Bułgarię reprezentowali prof. dr Wiera Davydowa (Sofia), dr Salvator Izrael (Sofia) i prof. dr Assen Krištof Panew (katedra organizacji służby zdrowia i historii medycyny przy wyższym Instytucie Medycyny w Sofii). Z Czechosłowacji przyjechał dr Józef Dedek (Bratysława) i prof. dr Miloslav Matoušek (Ołomuniec), z Jugosławii doc. dr Mirko Drazen Grmek (Zagrzeb), z Niemieckiej Republiki Demokratycznej prof. dr Feliks Boenheim (Lipsk) i dr Erich Koch (Berlin), z Niemiec Zachodnich prof. dr Walter Artelt (Frankfurt nad Menem), z Rumunii prof. dr Valerian Bologa (Cluj), prof. dr Józef Spielmann (Tg-Mures), z Węgier prof. dr J. Jáki (Seged), ze Związku Radzieckiego prof. dr Michał Iwanowicz Barsukow (Moskwa), dr Grigorij Romanowicz Kriuczok (Mińsk) i prof. dr B. D. Pietrow (Moskwa).

Ogólna liczba uczestników przekroczyła 120 osób. Przed rozpoczęciem Zjazdu wszyscy uczestnicy otrzymali koperty zawierające tomy XIX—XX wyd. „Archiwum Historii Medycyny“, streszczenia referatów, katalog wystawy książek z dziedziny historii medycyny za lata 1945—1957 (obejmujący 610 pozycji), „Wiadomości ORWN PAN“ (Biuletyn informacyjny), Statut Polskiego Towarzystwa Historii Medycyny, program kongresowy i znaczek zjazdowy z renesansowym symbolem medycyny, tj. konwalia z Herbarza Marcina z Urzędowa. Ponadto prof. Pietrow (z Moskwy) rozdał egzemplarze powielanych referatów pt. *Historia medycyny w ZSRR* i *Znamienne daty w historii medycyny 1956* (łącznie 44 strony). Otwarcie kongresu poprzedził w dniu 9.VI wieczór zapoznawczy.

Oficjalnego otwarcia Kongresu w pierwszym dniu obrad (Pałac Kultury i Nauki) dokonał przewodniczący P. T. H. M. prof. dr Stanisław Konopka (Warszawa) nawiązując do tradycji historii medycyny w Polsce, które odżyły w pełni po latach przykrego zastoju. Podkreślił przy tej okazji zasługi wielu postaci z naszej przeszłości lekarskiej. Pod koniec przemówienia zaprosił do prezydium prof. prof. Boenheima, Barsukowa i Kacprzaka, który rozpoczął obrady w języku francuskim; w rzeczywistości później w użyciu było aż 7 języków (węgierski, polski, bułgarski, rosyjski, jugosłowiański, niemiecki i francuski).

Zjazd powitał uroczyście vice-min. Zdrowia B. Kozusznik oraz w imieniu Wydziału Lekarskiego i Komitetu Historii Nauki PAN prof. Bol. Skarzyński

(Kraków); wygłosił on zarazem referat przedstawiający stan badań i nauczania historii medycyny w Polsce. Z kolei przywitała Kongres w imieniu Pol. Tow. Radiologicznego dr Irena Kononowa (Warszawa) przypominając szczególnie z ostatniego Kongresu sprzed 24 laty. Potem zabierali głos profesorowie: Panew, Matoušek, Grmek, Boenheim, Artelt, Bologa i Jáki. Ostatnim z mówców był prof. Pietrow, który zreferował sprawę stanu badań i nauczania historii medycyny w Związku Radzieckim. Późna pora zmusiła do odłożenia dyskusji na dzień następny, po czym wszyscy zebrani udali się na specjalnie przygotowaną (w Pałacu Kultury) wystawę książek z historii medycyny. Liczne ekspozyty z całego świata (podręczniki, rozprawy, monografie, albumy, atlasy, jak i popularne wydawnictwa) wzbudziły bardzo żywe zainteresowanie wszystkich uczestników. W godzinach popołudniowych odbyło się zwiedzanie Starego Miasta i jego muzeum przy Starym Rynku; pod koniec uczestnicy mieli możliwość oglądnięcia dokumentarnego filmu o odbudowie Warszawy. Film wywarł głębokie wrażenie na uczestnikach. Wieczorem goście zagraniczni byli podejmowani lampką wina w znanej winiarni Fukiera.

Drugi dzień Kongresu przyniósł niezwykle ożywioną dyskusję, do której przyczynił się głównie prof. Pietrow. Poprzedzona została dwoma referatami płk. dra Bron. Seydy (Szczecin) *O potrzebie i sposobie reaktywowania katedr historii medycyny* i prof. Roberta Rembelińskiego (Łódź) *Dotychczasowy stan badań i zakres historii medycyny*. W dyskusji (Skarżyński, Davydowa, Kielanowski, Grmek, Bilikiewicz, Widy-Wirski, Bologa, Konopka, Seyda, Dziadek) wszyscy zgodnie wyrazili opinię, że połączenie organizacji służby zdrowia z historią medycyny w jedną katedrę okazało się w praktyce pomysłem nieszczęśliwym. Z uwagi na rozbieżność zagadnień tych dziedzin wykłady zazwyczaj prowadziły różne dwie osoby. Organizacja służby zdrowia raczej ma związek z higieną aniżeli z historią medycyny. Historia medycyny — będąc humanistycznym uzupełnieniem studiów lekarskich — winna być szerzej uwzględniona głównie w wypadkach ubiegania się o stopień doktora medycyny. Kandydaci winni składać z tego przedmiotu obowiązkowy egzamin. Reaktywowanie zakładów historii medycyny w tych ośrodkach, w których znajdują się akademie medyczne, dałoby najlepszą rękojmię rozwoju badań historyczno-lekarskich, zwłaszcza źródłowych. Po zakończeniu dyskusji prof. Barsukow wygłosił referat na temat dziejów medycyny w ZSRR po Rewolucji Październikowej. Na tym obrady drugiego dnia Kongresu zakończono.

Trzeci dzień obrad zapoczątkowały referaty prof. Panewa i Izraela o stanie badań nad historią medycyny bułgarskiej i służbie zdrowia w tym kraju. Następnie prof. Spielman wygłosił odczyt o materialistycznej koncepcji w badaniach nad historią medycyny, a prof. Pawłowa-Davydowa o wpływie medycyny radzieckiej na bułgarską. Na tym wyczerpano II temat: Z zagadnień metodologii historii medycyny.

Po przerwie zaczęły się referaty na trzeci główny temat kongresu, jakim było zagadnienie etyki lekarskiej w różnych formacjach społecznych. Prof. Z. Wiktor wygłosił referat dający pogląd na rozwój pojęć etycznych od najdawniejszych czasów; z kolei dr St. Szpilczyński przedstawił wycinek z dziejów etyki lekarskiej w epoce Renesansu. W dalszym ciągu prof. T. Kielanow-

ski przedstawił zapatrywania na etykę lekarską lekarzy polskich XIX stulecia. Ostatnim z cyklu referatów o etyce był prof. Rowińskiego pt. *Etyka lekarska na łamach czasopisma „Krytyka lekarska“*.

W dyskusji nad zagadnieniem etyki wzięli udział prof. Barsukow, Artelt, Matoušek, Pietrow, dr Zbigniew Filar (Warszawa), dr Stan. Liwshyc (Kraków). Poruszono problem pojęcia etyki ogólnej i etyki lekarskiej, zagadnienie tajemnicy lekarskiej, sprawę honorarium, które przestało w ustroju socjalistycznym wchodzić w grę przy udzielaniu pomocy, i szereg okoliczności w stosunku między chorym a lekarzem, które mogą doprowadzić do zagubienia człowieka i utrudnienia właściwego kontaktu pomiędzy lekarzem a pacjentem.

Po zakończeniu obrad uczestnicy kongresu udali się autokarami na zwiedzanie oddziału Muzeum Narodowego w Nieborowie, a w godzinach wieczornych wysłuchali koncertu Chopinowskiego w Żelazowej Woli.

Czwarty dzień obrad zaczął się od uzupełnienia tematu etyki lekarskiej wystąpieniem prof. Panewa. Z kolei wygłosił referat prof. Boenheim; mówił o rozwoju filozoficznym nauki Harveya.

Przystępując do czwartego i ostatniego tematu głównego Kongresu: O metodach i organizacji badań historycznych, prof. T. Bilikiewicz wygłosił referat o podręcznikach historii medycyny dla lekarzy i studentów. Referat dał wyczerpujący przegląd podręczników w skali światowej od XIX wieku. Mówił też o *Historii medycyny* prof. Wł. Szumowskiego podkreślając jako dawny jej recenzent zarówno słabe, jak i dobre strony tej pracy. W myśl tych wskazówek prof. Szumowski dokonał jeszcze za życia poprawek przygotowując nowy maszynopis, który dotąd nie ujrzał światła dziennego. „Spowodował to anonimowy nowy recenzent, który podręcznik tego rodzaju uważał wręcz za szkodliwy. To bezpodstawne, krzywdzące stanowisko zarówno dla autora a przede wszystkim dla młodzieży lekarskiej czas najwyższy zmienić. Podręcznik prof. Szumowskiego, który został przełożony na język węgierski, a miał mieć przekłady także na inne języki, jest niewątpliwie najlepszym z dotychczasowych podręczników historii medycyny w Polsce. Drugie powojenne wydanie tego podręcznika winno się ukazać jak najwcześniej“.

W dyskusji nad referatem prof. Bilikiewicza zabrali głos dr Widy-Wirski, prof. Grmek, Bologa, Szyfman podkreślając znaczenie i wartość historii medycyny w wydaniu Szumowskiego. Oddzielnym wnioskiem uczestnicy Kongresu zagwarantowali przez wybraną komisję nowe wydanie podręcznika Szumowskiego.

Po przerwie prof. Bologa odczytał referat nieobecnej dr Ewy Rozsivalowej z Pragi o bibliografii historii medycyny w Czechosłowacji, oraz W. Manoliu (Bukareszt) o bibliograficznej dokumentacji historii medycyny rumuńskiej. Z kolei doc. dr Ludmiła Krakowiecka (Poznań) dała przegląd polskich czasopism poświęconych historii medycyny ze szczególnym uwzględnieniem „Krytyki lekarskiej“ i „Archiwum Historii i Filozofii Medycyny“. Następnie prof. Bologa streścił referat nieobecnego prof. Samuela Izsaka (Cluj) o muzeach historii medycyny i farmacji w Rumunii. Przy tej okazji zwrócił uwagę, że cały dawny sprzęt apteczny przeszedł w 1948 r. na własność muzeów. O muzeach historii medycyny i ich roli naukowej a zarazem wychowawczej mówił prof. Kukulski (Kraków). Dalej prof. Górnicki wygłosił referat o relacjach

międzynarodowych z zakresu historii medycyny, przykładając wielką wagę do osobistych kontaktów między historykami medycyny. W imieniu nieobecnego doc. dra Lavoslava Glesingera z Zagrzebia prof. Grmek przedstawił jego pracę o znaczeniu współpracy pomiędzy jugosłowiańskimi i polskimi historykami medycyny. Po tym ostatnim referacie nastąpiła niewiele wnosząca dyskusja, po czym uczestnicy kongresu udali się na zwiedzanie Muzeum Narodowego w Warszawie. Wieczorem odbyło się pożegnalne przyjęcie, po czym uczestnicy udali się do Krakowa na ostatni dzień obrad.

Piąty dzień obrad (sala Collegium Maius U. J. w Krakowie) zapoczątkował przewodniczący prof. Górnicki podnosząc znaczenie tradycji krakowskich w polskiej nauce. Z kolei Zjazd powitał w imieniu Uniwersytetu Jagiellońskiego dziekan Wydziału Biologicznego prof. Górski F. wyrażając żal, że skutkiem stworzenia akademii medycznych lekarz nie wchodzi już w skład uniwersytetu. Z kolei wygłoszono szereg referatów na różne tematy: prof. Panew i Izrael o stosunku lekarzy polskich do bułgarskich, prof. G. Barbu i dr V. Manoliu (Bukareszt) o dziejach stosunków rumuńsko-polskich w dziejach medycyny, prof. Górnicki o podstawowych elementach rozwoju pediatrii w XVII w., dr Kalwaryjska (Poznań) o pierwszym w Polsce zakładzie ortopedycznym założonym przez dra Teofila Mateckiego w Poznaniu, prof. Panew i dr M. Popow (Sofia) o lekarzach i szpitalach w średniowiecznej Bułgarii, doc. Kriuczok o stosunkach pomiędzy medycyną białoruską i polską, prof. Kukulski i prof. Maślankiewicz (Kraków) o Georgiusie Agricoli (1494—1555) jako lekarzu, dr Skulimowski (Kraków) o pobycie i działalności J. J. Rhetyka w Polsce, prof. Wiktor o sprawie narodowości Jana Mikulicza. Po referatach prof. Konopka dokonał podsumowania prac kongresu, po czym zamknął obrady.

Uczestnicy zwiedzili też wystawę dawnej książki lekarskiej w Bibliotece Jagiellońskiej i wystawę rękopisów lekarskich, a następnie Ośrodek Dokumentacji Farmaceutycznej Głównej Biblioteki Lekarskiej. W godzinach popołudniowych odbyło się zwiedzanie Wawelu.

Na marginesie powyższego sprawozdania z VIII Kongresu Historyków Medycyny trzeba zaznaczyć, że planowanie tematyki do pewnego stopnia zawiodło. W ostatniej chwili zgłoszono bowiem 17 referatów i to zagranicznych, które trzeba było zmieścić w oznaczonym z góry programie. Niewątpliwie jednak przyczyniły się one do podniesienia poziomu obrad i ich ożywienia.

Uczestnicy Kongresu przekonali się o trudnościach, na jakie natrafiają historycy medycyny w codziennej pracy w różnych krajach, poznali organizację studiów i sposoby nauczania, uzgodnili ponadto liczne punkty zapamiętania na przedmiot, nawiązali osobiste kontakty, które rokują poważne zbliżenie w dalszej pracy. VIII Kongres Polskich Historyków Medycyny zapowiada nowy okres współpracy kulturalnej na niwie międzynarodowej.

Najważniejsze osiągnięcia Kongresu pokrywają się do pewnego stopnia z wnioskami rezolucyjnymi. W pierwszym rzędzie Kongres postanowił zwrócić się do poszczególnych ministerstw zdrowia o wprowadzenie egzaminów z historii medycyny dla kandydatów ubiegających się o stopień doktora medycyny; rezolucja domaga się też ogłaszania międzynarodowego Biuletynu, informującego o bieżących pracach w zakresie historii medycyny, a zaopatrzo-

nego w streszczenia prac już wydanych. Kongres wybrał Komisję dla rychłego przygotowania do druku polskiego podręcznika historii medycyny prof. Wł. Szumowskiego. Ponadto postanowiono przy okazji odbywania zjazdów historyków medycyny w poszczególnych krajach zapraszać gości z zagranicy dla przedyskutowania bieżących zagadnień.

Obrady były właściwie przeglądem sił i wysiłków naukowych w zakresie historii medycyny po latach zdeklasowania tego przedmiotu w wykształceniu lekarza. Ta konieczność uzupełnienia studiów lekarskich przez „uczłowieczenie” ich na przykładach wziętych z przeszłości przewijała się jako główna troska wszystkich uczestników obrad.

Stanisław Szpilczyński

SESJA NAUKOWA POŚWIĘCONA HISTORII GÓRNICICTWA SOLNEGO W POLSCE

W dniach 11 i 12 marca 1957 r. odbyła się w Krakowie sesja naukowa poświęcona historii górnictwa solnego w Polsce, zorganizowana przez Zespół Historii Górnictwa Solnego w Polsce Komitetu Historii Nauki PAN.

Na program sesji złożyły się następujące referaty:

I (W pierwszym dniu sesji)

1. Prof. dr inż. Witold Budryk; rektor Akademii Górniczo-Hutniczej: Zagajenie
2. Prof. dr Kazimierz Maślankiewicz: Sól w świetle kulturalno-historycznym
3. Dyr. Alfons Długosz: Rys historyczny górnictwa solnego w Wieliczce
4. Prof. Stanisław Fischer: Szkic dziejów żupy solnej w Bochni
5. Doc. dr Antonina Keckowa: Kunegunda — żupa solna Lubomirskich w Sierczy
6. Mgr Izabella Szczepaniakowa: Wieliczka w aktach śląskich Wyższego Urzędu Górniczego we Wrocławiu
7. Prof. dr inż. Michał Odlanicki-Poczobutt i mgr inż. Mieczysław Milewski: Najdawniejsze plany kopalni wielickiej
8. Doc. dr Jan Pachowski: Bractwo solarzy w Krakowie
9. Dr Mieczysław Skulimowski: Z dziejów opieki lekarskiej w żupach wielickich od XIII do XIX w.
10. Mgr inż. Mieczysław Książek: Charakterystyka układu urbanistycznego Wieliczki i Bochni oraz wpływ górnictwa solnego na ich rozwój przestrzenny w wiekach średnich.

II (W drugim dniu obrad)

11. Prof. dr Antoni Gawel: Geologia Wieliczki w źródłach historycznych
12. Prof. dr Walery Goetel: Zagadnienie ochrony przyrody w Wieliczce
13. Prof. inż. Józef Poborski: Geologiczne warunki rozbudowy kopalni soli w Bochni